אנקון פגיוני פורח בחרמון (מאי 2024)

כתבה: ערגה אלוני

תקציר: אנקון פגיוני *Anchonium billardierei DC.* ממשפחת המצליבים הוא עשבוני רב שנתי הגדל בגובה 200-1600 מ' בשלוגיות החרמון. הצמח מפתח שושנת עלים גדולים שעירים ומכסיפים בעלי שערות בלוטיות. מבניהם צומחים גבעולים נושאי תפרחת שהיא אשכול. לפרחים 4 עלי גביע ארגמניים שעירים, 4 עלי כותרת ארגמניים המשנים צבעם לקרם, 6 אבקנים, עלי עבה ושעיר בעל צלקת בולטת ושחלה עילית. הפרי המתפתח הוא תרמיל המתפרק בהבשלתו.

==========

אנקון פגיוני Anchonium billardierei DC. (המוכר גם בשמו הנרדף Sterigmostemum billardierei (DC) D.A. German), המשתייך למשפחת המצליבים, הוא צמח עשבוני רב-שנתי הגדל בחרמון. לאחר נביטת הזרע הוא מפתח על פני הקרקע שושנת עלים ובסיסו מתעצה. העלים פשוטים וגדולים בעלי צבע מאפיר -כסוף, מכוסים שערות בלוטיות. שפתם מעט מפורצת, קצה העלה מחודד. מבין עלי השושנת עולים מספר גבעולים זקופים נושאים תפרחת, גובהם 40-60 ס"מ (שמידע 1982), במפרקי הגבעולים מצויים עלים מעטים קטנים 2-4 ס"מ נגדיים על הגבעול.

אנקון פגיוני, מימין: עלי צמח צעיר מסודרים בשושנת פרושים קרוב לקרקע צילם אורי פרגמן-ספיר©. משמאל: עמוד נושא פרחים בבסיס עוקץ הפרח עלים קצרים יושבים. צילמה ערגה אלוני©

הפרחים דו-מיניים, מסודרים בתפרחת אשכול זקוף חסר חפים (פינברון-דותן, דנין 1991). גודל פרח 1.5 ס"מ, עטוף ב4 עלי גביע ארגמניים-ירוקים מכוסים שערות כסופות. במצב של ניצן צורתו דמוית זית ארגמני שעיר. כאשר הפרח מתבגר, נחשפים 4 עלי כותרת ארוכים זקופים חלקם העליון מורחב מעוגל צבעם גם הוא ארגמני המשתנה לקרם צהבהב. אבקנים 6 מסודרים במרכז סביב עמוד העלי 2 מהם קצרים, נסתרים קבועים בדור חיצוני, 4 אבקנים צמודים לעלי להם מאבקים אנכיים צהובים מלאי אבקה, נמוכים מרום עלי הכותרת. העלי ירוק מעובה נושא גם הוא שערות בלוטיות, בעל צלקת בראשו. השחלה עילית בת 4 עלי שחלה.

אנקון פגיוני גבעול הפרח ו-4 עלי הגביע שעירים. 4 עלי כותרת בהירים ארוכים מהגביע. באמצע: תרמיל מתפתח עטוף בגביע. צילמה ערגה אלוני©. משמאל: פרחים בהגדלה, דו מיניים על גבעול שעיר. צילם אורי פרגמן-ספיר©

הפרי המתפתח תרמיל אורכו 2- 3 ס"מ, מכוסה שערות בלוטיות. תרמיל זה לא נפתח לאורך הקשוות, הוא מתפרק לקטעים בין הזרעים. הצמח מואבק ע"י חרקים הנמשכים לאבקה ולצוף המופרש מצופנים שבבסיס הכותרת. הצמח פורח מיוני עד אוגוסט.

אנקון פגיוני מימין: גבעול נושא תרמילים צילמה ערגה אלוני©. באמצע ומשמאל: תרמילים בהגדלה עלים נראות שתי צורות של שערות: טריכומות בראשן "כפתור" מכיל חומרים שונים. על הגבעול בין הטריכומות נראות שערות כסופות. צילם אורי פרגמן-ספיר©.

אנקון פגיוני נושא על אבריו שתי צורות של שערות (טריכומות) המתפתחות באפידרמיס (פאהן 1987). רובן כסופות -לבנות דקות כמו צמר, מכסות את רוב האברים. מטרתן להגן על הצמח מקור השורר "בשלוגיות" החרמון שהן בית גידולו. אפשרות נוספת לצבע הלבן כסוף של השערות הוא שצבע לבן מחזיר חלק מקרינת השמש ומונע התחממות ואיבוד מים מאבריו בקיץ. טריכומות אחרות הנראות מבין השערות הכסופות הן טריכומות בלוטיות קצרות נושאות בראשן מעין "כפתור" צהוב שכנראה מכיל חומרי הגנה שונים במטרה להרחיק מכרסמים למיניהם.

בית הגידול של הצמח הוא מדרונות סלעיים בחרמון בגובה 1600-2200 מ' "בשלוגיות" – מקומות בו נצבר שלג המפשיר באביב. תפוצתו העולמית משתרעת בהרים גבוהים במערב

אסיה. טיפוס תפוצתו ים־תיכוני הררי. יש החושבים שבשל הדמיון של האנקון לצמח באשן ממשפחת הצלפיים, התפתחה משפחת המצליבים ממשפחת הצלפיים.

בסוג 6 מינים הגדלים בהרים הגבוהים במערב אסיה ובמרכזה. בארץ הוא המין היחיד.

ספרות

פאהן א 1987. אנטומיה של הצמח המחלקה לבוטניקה האוניברסיטה העברית הוצאת הקיבוץ המאוחד.

פינברון-דותן נ. דנין א 1991. המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל כנה ירושלים.

שמידע א (אלון עורך) 1983. החי והצומח של ארץ-ישראל אנציקלופדיה שימושית מאוירת הוצאת משרד הבטחון, החברה להגנת הטבע. כרך 10 עמ' 105.

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

לציטוט: אלוני ע. אנקון פגיוני פורח בחרמון (מאי 2024) פורחי החודש, כתב-עת "כלנית", 9

==========